خارنا کیژ گیانەوەری حەلاڵە و یا کیشکی حەرامە

حوکمێ خارنا ٨٦ گیانەوەران
لدیڤ فەرموودە وگوتنێن زانایێن ئیسلامێ

ژ نڤێسینا
سلیمان بن صالح الخراشي

وەرگێران:
کوڤان شێرزاد

دەستویریا وەرگێرانێ

ئەڤە ئاخفتنا منە دگەل خودانێ پەرتوکێ کو من ل سالا ٢٠١٩ دگەل ئاخفت بوو ب رێکا تویتەرێ وی یێ تایبەت، و دەستویریا هەمی نڤێسین و پەرتوکێن خو بمن دا ، لێ قەدەرا خودێ هوسا بو کو ل سالا ٢٠٢٢ سەیدا چوو بەر دلوڤانیا خودێ ، و ئەز ژی ب هندەك کار و پەرتوکێن دی ڤە مژویل بووم ژوان ژی مە دەست ب وەرگێرانا صەحیحا ئیمامێ بوخاری کر ، الحمدلله ئەو ژی ب دوماهیك هات، و نوکە ئەم یێ ل سالا ٢٠٢٣ و ئەڤ پەرتوکە ژی ب دوماهیك هات ، ژ خودێ دخازم ڤی کاری بکەتە خێرەکا بەردەوام بو خودانێ پەرتوکێ و بومن ژی هەروەسا. و ل روژا قیامەتێ رویێن مە و یێن دەیك و بابێن مە پێ روهن بکەن.

پێشگوتنا وەرگێری

الْحَمْدُ لِلّهِ وَحْدَهُ وَالصَّـــلَاةُ وَالسَّـــلَامُ عَلَى مَنْ لَا نَبِيَّ بَعْـــدَهُ : أما بـعد:

ڤی سەردەمێ ئەم تێدا دژین جیهانێ ب هەمی لایێن خوڤە یا پێشکەفتی و کەرتێ بازرگانیێ ژی نەیێ بێ بەهرە ژڤێ پێشکەفتنێ ، لەوما نەیا سەیرە دەمێ تو دچیە ئێك ژ سوپەرمارکێتێن باژێرێ خو و تو لوێرێ چەندین جورێن گوشتێن بەفرگرتی یێن چەندین گیانەوەرێن دەریای و هشکاتیێ ببینی کو دبیت ئەڤ گوشتە ب رێکا دویراتیا هزارەها کیلومەترا گەهشتبیتە بەردەستێ تە بێ کو تە زەحمەتەك پێڤەدیت بیت، و دبیت گەلەك جارا پرسیار بومە چێبیت باشە ژڤێ ژمارا مەزن یا گیانەوەرا ئەرێ گوشتێ کیژ گیانەوەری حەلالە و یێ کیژکی حەرامە ، و دبیت یا ب زەحمەت بیت مروڤ بشێت پرسیارا ماموستا و زانا بکەت دەربارەی خارنا ڤێ ژمارا مەزن یا گیانەوەرا، لەوما من پێکول کرن کو پەرتوکەکێ ببینم ، کو هندەك بناخە دانابن کو ئەم ب رێکا ڤان بناخا بزانین کانێ ئەڤ گیانەوەرە دحەلالن یان ژی نە، و الحمدلله ئەڤ پەرتوکا بچیك ژلایێن بەرپەرێن خوڤە و مەزن ژلایێ مفایێن خوڤە ب بەرچاڤێن من

کەفت ، و من ئەو تێدا دیت یاکو من لێدگەریا ، کو چەندین بناخە و حوکمێ نێزێکێ (نوت . ٩) گیانەوەرا یێن تێدا ب شێوەکێ کورت، و یا هاتیە خەملاندن ب دەلیل و گوتنێن زانایان، من ژی چەند دەستکارییێن کێم یێن تێدا کرین و بو هەر گیانەوەرەکی من وێنەك یێ دانای ومفایێ ڤێ چەندێ ژی بو هندێ ڤەدگەریت کو دبیت هندەك گیانەوەر ژڤان ل دەڤەرێن مە نەبن و ل دەڤ مە نەدبەرنیاس بن دا کو بهێنە نیاسین، یان ژی ژ دەڤەرەکا مە بو دەڤەرەکا دی ناڤێ وی بهێتە گوهرین.

ژ خودێ دخازم ڤی کاری ژمە قەبیل بکەت و ئیخلاصێ ب رزقێ مەبکەت د هەمی گوتن و کریارێن مەدا، و بکەتە د میزانا چاکیێن من و دەیك و بابێن من و هەر موسلمانەکی دا، والحمدلله رب العالمین.

KOVAN SHERZAD

کوڤان شێرزاد

پێشگوتنا نڤێسەرێ پەرتوکێ

هەمی حەمد سوپاسی بۆ خودایی بن یێ کەرەم کری و گوتی ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُلُواْ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقۡنَٰكُمۡ وَٱشۡكُرُواْ لِلَّهِ إِن كُنتُمۡ إِيَّاهُ تَعۡبُدُونَ ١٧٢ ﴾ البقرة: ١٧٢ رامان : گەلی خودان باوەران، ژ وان خارنێن خۆش وحە لال یێن مە داینە هەوە بخۆن، و وە کی وان کافران نە بن یێن خارنێن پاقژ حەرام دکە ن، وییێن پیس حەلال دکە ن، و هوین ب دل و ئەزمان و لەشی سوپاسییا خودێ بکەن ژبەر قەنجییێن وی یێن مە زن، ئەگەر ڕاستە هوین د فە رمانا وی دانە ، و وی ب تنێ دپە رێسن) .

وئەز شەهدەییێ ددەم کۆ چ خودایێن ب حەق نینن ژهەژی پەرستنێ بن ژبلی خودایێ مە (الله) یێ بێ هەڤپشک، و چ تشت یێ حەلال نینە ژبلی وی یێ وی حەلال کری، و چ تشت یێ حەرام نینە ژبلی وی یێ وی

حەڕام کری، وچ ئاین نینن ژبلی وی ئاینێ وی دانای . و ئەز شەهدەییێ ددەم کۆ موحەممەد ﷺ بەندێ خودێ و پێغەمبەرێ وی یە ، ئەم یێن هانداین ل سەر خارنا حەلالی، هەر وەسا ئەم یێن هشیارکرین ژ خارنا حەرامی ، و پێغەمبەری ﷺ یا گوتی : أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ اللهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا، وَإِنَّ اللهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ فَقَالَ: ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلرُّسُلُ كُلُوا۟ مِنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَٱعْمَلُوا۟ صَٰلِحًا ۖ إِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٥١﴾ ﴾ المؤمنون: ٥١ وَقَالَ ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ ﴿١٧٢﴾ ﴾ البقرة: ١٧٢ ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ، أَشْعَثَ، أَغْبَرَ، يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ: يَا رَبِّ يَا رَبِّ! وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ، وَغُذِيَ بِالْحَرَامِ، فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ؟!) صحيح مسلم

گەلی مرۆڤان، هندی خودێیە یێ پاکە، وتشتێ پاك نەبیت ئەو قەبیل ناکەت، وهندی خودێ یە ب وی تشتی فەرمان ل خودان باوەران کریە یێ فەرمان پێ ل پێغەمبەران کری،

و یا گۆتی: گەلی پێغەمبەران، ژ تشتێ پاقژ بخۆن، وکارێ چاك بکەن، و یا گۆتی: گەلی ئەوێن باوەری ئینای، ژ رزقێ پاقژێ مە دایە هەوە بخۆن. پاشی وی بەحسێ زەلامی کر: سەفەرێ درێژ دکەت، یێ سەرقژ وتۆزەوی، دەستێن خۆ بەر ب عەسمانی ڤە درێژ دکەت: یا رەببی یا رەببی! وخارنا وی یا حەرامە، وڤەخارنا وی یا حەرامە، وجلکێ وی یێ حەرامە، وگۆشتێ خۆ ب حەرامی یێ گرتی، ئەرێ چاوا دێ بەرسڤا وی ئێتەدان !؟ .

أما بعد :

خارنا پاقژ و حەلال کاریگەریا خو یا هەی د ڕەفتارێن مروڤی دا، و د ژیانا دلێ مروڤی دا، و د روناهیا عەقلێ مروڤی دا، هەروەسا هەتا کارگەریا هەی دقەبیل بوونا دوعایێن مروڤی دا، و بەرۆڤاژی ڤێ چەندێ خارنا پیس کاریگەری یا لسەر ڤان تشتان هەمیان هەی ، ژبەر هندێ من ڤیا ئەڤ پەرتوکا من یا بچیك ل سەر جورێن وان گیانەوەرێن بەرنیاس

بیت یێن دناڤ خەلکیدا، ئەوێن خارنا وان حەلال و یێن خارنا وان حەرام، دا کۆ مروڤێ موسلمان خو دان زانین و چاڤ روهن بیت ل سەر وێ خارنا دخۆت. چ دناڤ وەلاتێن موسلمانان دا بیت یان ژی وەلاتێن ژ دەرڤە بن.

ومن رێزبەندیا ڤان گیانەوەرا دگەل حوکمێ خارنا گوشتێ وان ل دیڤ رێزبەندیا پیتێن زمانێ عەرەبی یێن داناین (ژ پیتا ئەلیف هەتاکو پیتا یاء) وئەڤ حۆکمە هەمی یێن هاتینە دانان ل سەر ڤان گیانەوەرا ل دویڤ فەرمودێن پێغەمبەری ﷺ یێن دروست و گوتنێن زانایێن ناڤدارێن موسلمانان ژ زانایێن کەڤن هەروەسا زانایێن سەردەم ژی خودێ دلوڤانیێ ب هەمیان ببەت.

و ل بەری بەحسکرنا ڤان هەمی گیانەوەرا من وەك دەستپێکەك بو پەرتوکێ چەند بناخێن گشتی یێن ب مفا یێن بەحس کرین ، کو من یێن ژگوتنێن زانایان کورت کرین و دێ بنە رێك و هاریکاری بو خاندەڤانی کو هەمی سنور و

حوكم و ئەحكامێن ڤی بابەتی ب شێوەكێ بەرفرەهـ بزانیت. و من ئەڤ پەرتوكا بچیك گران نەكریە ب ئینانا گەلەك گوتنێن زانایان یان ژی نڤێسینا گەلەك پەراوێزا (هامشا) ، ژ بو هندێ داكو بو تێكرایا موسلمانا یا ب ساناهی و سڤك بیت. ژ خودێ دخازم ب بیتە جهێ مفای بو هەمی موسلمانا.

وَ صَلَّى اللهُ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّد

بناخێ ئێکێ

خارنا پاقژ و حەلال شینوار و کاریگەریەکا باش یا هەی ل سەر دەروون و لەشێن مروڤی ، ڤێجا ئەو تشتێن پاقژ یێن خودایێ مەزن حەلال کرین، ئەون خارنێن ب مفا بۆ لەش و عەقل و ڕەوشتێ مروڤی، ویێن پیس یێن کۆ حەڕام کرین ئەون خارنێن بێ مفا وب زەرەر و ب زیانن بۆ لەش و عەقل و ڕەوشتێ مروڤی، لەوما هەر تشتەکێ ب مفا بیت یێ پاقژە وچ تشتێ ب زەڕەر و زیان بیت ئەو یێ پیسە . و خارنا حەلال کاریگەریەکا مەزن یا هەی بو پاقژی و زەلالیا دلی ، و قەبیلکرنا دوعا و عیبادەتی ، هەروەکی کا چاوا خارنا حەڕام ناهێلیت دوعا و عیبادەت قەبیل ببن خودایێ مەزن د دەرحەقێ جوهیا دا دبێژیت: ﴿ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَمۡ يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمۡۚ لَهُمۡ فِي ٱلدُّنۡيَا خِزۡيٞۖ وَلَهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٞ ٤١ سَمَّٰعُونَ لِلۡكَذِبِ أَكَّٰلُونَ لِلسُّحۡتِۚ ... ٤٢ ﴾ المائدة: ٤١ – ٤٢ رامان

وهندی ئەو جوهی ودوڕوینە خودێ نەڤیایە کو دلێن وان ژ پیسییا کوفرێ پاقژ بکەت، د دنیایێ دا ڕوی ڕەشی وشەرمزاری بۆ وان هەیە، و ل ئاخرەتێ عەزابدانەکا مەزن. ئەڤ جوهییە گوهدانا درەوێ ددەنە د گەل خوارنا مال و تشتێ حەرام . ڤێجا یێ ئەڤە سالوخەتێن وی بن دێ چاوا خودایێ مەزن دلێ وی پاقژ کەت و بەرسڤا دوعایێن وی دەت ؟

و پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ یا گوتی : أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ اللهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا، وَإِنَّ اللهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ فَقَالَ: ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلرُّسُلُ كُلُواْ مِنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَٱعۡمَلُواْ صَٰلِحًاۖ إِنِّي بِمَا تَعۡمَلُونَ عَلِيمٞ ٥١ ﴾ المؤمنون: ٥١ وَقَالَ ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُلُواْ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقۡنَٰكُمۡ ١٧٢ ﴾ البقرة: ١٧٢ ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ، أَشْعَثَ، أَغْبَرَ، يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ: يَا رَبِّ يَا رَبِّ! وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ، وَغُذِيَ بِالْحَرَامِ، فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ؟!) صحيح مسلم

گەلی مرۆڤان، هندی خودێیە یێ پاکە، وتشتێ پاك نەبیت ئەو قەبیل ناکەت، وهندی خودێ یە ب وی تشتی فەرمان ل خودان باوەران کریە یێ فەرمان پێ ل پێغەمبەران کری، و یا گۆتی: گەلی پێغەمبەران، ژ تشتێ پاقژ بخۆن، وکارێ چاك بکەن، و یا گۆتی: گەلی ئەوێن باوەری ئینای، ژ رزقێ پاقژێ مە دایە هەوە بخۆن. پاشی وی بەحسێ زەلامی کر: سەفەرێ درێژ دکەت، یێ سەرقژ وتۆزەوی، دەستێن خۆ بەر ب عەسمانی ڤە درێژ دکەت: یا رەببی یا رەببی! وخارنا وی یا حەرامە، وڤەخارنا وی یا حەرامە، وجلکێ وی یێ حەرامە، وگۆشتێ خۆ ب حەرامی یێ گرتی، ئەرێ چاوا دێ بەرسڤا وی ئێتەدان !؟.

و کا چەوا خارنا پاك کاریگەری ل سەر هەر تاکەکەسەکی هەیە ئەها هوسا کاریگەریا ل سەر جڤاکا ژی هەی ژبەرکو جڤاك ژ تاکەکەسان پێکدهێت. و هەر جڤاکەکێ ڕاستی د کرین و فروتنێ دا لێ بەلاڤ ببیت و خارنا وان یا حەلال بیت

دێ بیته جڤاکەکێ پاقژ و تازە. و هەر جڤاکەکێ بەرتیل (رەشوە) و فێل و خارنا حەرام تێدا بەلاڤ ببیت دێ بیته جڤاکەکێ پیس و نەسەرکەفتی و دێ یێ ب ساناهی بیت بو ژناڤچوونێ. الأطعمة : للشيخ صالح الفوزان.

بناخێ دوویێ

ئەصل و بناخە د خارنا گوشتێ هەمی گیانەوەران دا حەلالە کو بهێتە خارن ، ئەڤە تێنەبیت کو دەلیلەك تایبەت یان یێ گشتی هەبیت ل سەر حەرامیا وی، ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿ هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ﴿٢٩﴾ ﴾ البقرة: ٢٩

خودێ ب تنێ یە یێ هەر تشتەکێ ل عەردی دا یێ کو هوین مفایی ژێ وەردگرن ژ قەنجییێن خو بۆ هەوە ئافراندی. خودایێ مەزن مننەت و قەنجی ل سەر بەندێن خو کر ب هەمی ئەو تشتێن دناڤ عەردی دا ، و خودایێ مەزن مننەت و قەنجیێ دگەل بەندێن خو ناکەت ئیلا ب وی تشتێ حەلال بیت ، ژبەرکو مننەت و قەنجی د تشتێ حەرام دا نینە. و ژ دەلیلێن دی ل سەر ڤی چەندێ گوتنا خودایێ مەزنە ﴿ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا۟ مِمَّا ذُكِرَ ٱسْمُ ٱللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُم مَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا ٱضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ ... ﴿١١٩﴾ ﴾ الأنعام: ١١٩

رامان: چ تشت هەیە نەهێلت هوین ژ وی بخۆن یێ ناڤێ خودێ ل سەر هاتییە گۆتن، و ب ڕاستی خودێ ئەو هەمی تشتێن وی ل سەر هەوە حەرامکرین یێن بۆ هەوە گۆتین؟ بەلێ ئەو تشتێ حەرام یێ ل دەمێ خەلایێ هوین نەچار ببن بخۆن، وەکی مراری، ئەو بۆ هەوە یێ حەلالە دڤی حالەتی دا.

و ئەڤە ئایەتە ژ دوو لایان ڤە دبیتە بەلگە:

ئێك: خودایێ مەزن ئەو پاشڤەلێدان و گەف ل وان کر ل سەر هێلانا خارنا وی تشتێ ناڤێ خودێ ل سەر هاتیە گۆتن، ڤێجا ئەگەر تشت ب شێوەکێ گشتی حەلال نەبان ئەو پاشڤە لێنەددان و گەف ل وان نەدکر، ژبەرکو ئەگەر حوکمێ وێ نەیێ دیاربا ، یانژی حەڕام با هوسا نەدبوو. ئانکو پاشڤەلێدانا وان ل سەر هێلانا خارنا وی تشتێ ناڤێ خودێ ل سەر هاتی، دەلیلە ل سەر هندێ کۆ ئەصل و بناخە د خارنێ دا حەلالیە، چونکی ئەگەر ئەصل و بناخە تێدا

حەرامی با ، دا ئەو د دروست بن دهێلانا خارنا وی تشتی دا یێ کو ناڤێ خودێ ل سەر هاتیە ئینان ، و چ لەومە و گەف ل وان نەدهاتنە کرن.

دوو: خودایێ مەزن گوت : ﴿ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُم مَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا ٱضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ ... ﴿١١٩﴾ ﴾ الأنعام: ١١٩ رامان : ب ڕاستی خودێ ئەو هەمی تشتێن وی ل سەر هەوە حەرامکرین یێن بۆ هەوە گۆتین؟ رامانا ﴿ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُم ﴾ التفصیل ئانکو دیارکرنەکا ئاشکەرا ، خودایێ مەزن بەحس کر کو هەمی تشتێن حەرام ب ئاشکەرا و تەفصیل یێن گوتین، ڤێجا ئەو تشتێ حەرامیا وی نە یێ ئاشکەرا و دیار بیت ئانکو ئەو نەیێ حەرامە و ئەو تشتێ نە حەرام بیت ئانکو ئەو یێ حەلالە.

الاطعمة للشيخ صالح الفوزان، ص : ١٥.

هەروەسا ژ دەلیلێن دی ل سەر ڤێ چەندێ پێغەمبەر صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دبێژیت : إِنَّ أَعْظَمَ الْمُسْلِمِينَ جُرْمًا، مَنْ سَأَلَ عَنْ شَيْءٍ لَمْ يُحَرَّمْ، فَحُرِّمَ مِنْ أَجْلِ مَسْأَلَتِهِ صحيح البخاري

ئانکۆ: بێ گۆمان تاوانبارترین موسلمان ئەوە یێ پرسیارا تشتەکێ نە هاتبیتە حەرامکرن بکەت ، ڤێجا ژبەر پرسیارا وی ئەو تشت حەرام ببیت .

ژ ڤێ حەدیسێ ژی دهێتە زانین کو ئەصل و بناخە دهەمی تشتا دا نە حەرامن هەتاکو دەلیلەك هەبیت کو وی تشتی حەرام بکەت.

بناخێ سێیێ

هەر گیانەوەرکێ پاقژ بیت خارنا گوشتێ وی حەلالە ، وهەر گیانەوەرکێ پیس بیت خارنا وی حەرامە، ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾ الأعراف: ١٥٧ ئانکو و پێغەمبەر صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ تشتێن پاقژ ژ خارن وڤەخارن بو وان حە لال دکەت، وتشتێن پیس وەکی گۆشتێ بە ڕازی و وان خارن وڤە خارنێن خودێ ل سە ر وان حەرامکرین بۆ وان حە رام دکەت.

و پاقژی و پیساتیا وگیانەوەران دهێتە زانین ب رێکا ب صیفەتێن وان و خارنا وان.

بناخێ چارێ

چ پەیوەندی نینە دناڤبەرا حەڕامکرنا گیانەوەران و وان تشتێ عەرەب ب پیس ددانن، ئانکۆ نە هەر تشتەکێ عەرەبان ب پیس دانا بیت ئەو حەڕامە، زانایێ مەزن ئیبن تەیمییە خودێ ژێ رازی بیت دبێژیت مەڕەم ژ تشتێ پاقژ نە ئەوە کو هندەک مللەت تام وخۆشیێ ژێ دبینن یان ژی فێربووینە خارنا وان بو نمونە وەکی عەرەبان ، و نە ژبەرکو مللەتەک ژ مللەتان فێری خارنا وێ بووینە و تام وخوشیێ ژێ دبینن، یان ژی حەز ژێ ناکەن وکەرب ژێ ڤەدبن چونکی ل وەلاتێ واندا نینە، ئەڤ چەندە نا خازیتە هندێ کۆ خودایێ مەزن ل سەر هەمی موسلمانا حەڕام بکەت ژبەر وان، و تشتەکی ژی بۆ هەمی موسلمانا حەلال ناکەت چونکی هندەك یێن فێربوینێ و حەژێ دکەن، ژبەرکو عەرەب فێرببونە خارنا خوین و گوشتێ مرار ژی ، و خودایێ

مەزن ئەڤە حەڕام کرن، ویا هاتە گۆتن بۆ هندەک عەرەبان: ئەرێ هوین چ دخۆن ؟ گوتن: تشتێ ساخ و مری ئەم دخوین ژبلی گیانەوەرێ أم حبین (زانا دبێژن ئەڤە حەربائێ مێ یە یێ کو رەنگێ خو دگوهریت) وی گوت: خوزیکێن أم حبینی بن !.

و قۆرەیشیا بخۆ هندەک گیانەوەر و تشتێن پیس یێن کۆ خودێ حەڕام کرین دخارن ، و خۆ ژ هندەک گیانەوەر و خارنا ددانە پاش کۆ خودێ حەڕام نەکربوون. هەروەکی دحەدیسەکا دروست دا یا هاتی کو گۆشتێ بزنمشکی بۆ پێغەمبەری ﷺ یێ هاتیە ئینان و وی دەستێ خو بلندکر و نەخار. هاتە گوتن: "أَحرامٌ هُو يَا رَسُول الله" ئەرێ حەڕامە ئەی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ؟ "فَقَالَ لاَ، وَلَكِنْ لَمْ يَكُنْ بِأَرْضِ قَوْمِي، فَأَجِدُنِّي أَعَافُه" متفق عليه . پێغەمبەری ﷺ گۆت نەخێر، بەلێ نە ژ خارنا مللەتێ منە ، ڤێجا ئەز حەز ناکەم بخوم (دلێ من ناچیتێ).

بومە ژ ڤێ حەدیسێ هاتە زانین کو نەڤیانا قورەیشیا یان مللەتەکێ ژ مللەتا بۆ خارنەکێ نابیتە ئەگەرێ حەرام بوونا وێ خارنێ ل سەر هەمی موسلمانا ژ عەرەب و نەعەرەبان. و هەروەسا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ وصەحابییێن وی رضوان الله علیهم چ تشت حەڕام نە کرینە ژبەر هندێ چونکی عەرەب حەژێ ناکەن . مجموع الفتاوی ١٧٨/١٧

ئانکو بومە دیار بوو کو حەلال کرن ل دویف پاقژیێ و بەرژەوەندیێ یە، و حەڕام کرن ل دویف پیساتیێ وزیانێ یە، نەکو ب دیتنا خەلکی یە.

بناخێ پێنچێ

هەر گیانەوەرەکێ خودان کێلبە بیت ژ دەهبە و درەندەیا ، خارنا گوشتێ وی گیانەوەری حەرامە، "عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ نَهَى عَنْ أَكْلِ كُلِ ذِي نَابٍ مِنَ السِبَاعِ " صحيح البخاري. رامان: پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نەهیا کری (ئانکو ئەم یێن پاشڤە لێداین) ژ خارنا گۆشتێ هەر گیانەوەرەکێ خودان کێلبە ژ دەهبا . وگیانەوەرێ خودان کێلبە ئەو گیانەوەن یێن ب ددانێت خۆ دربێ خو ددان، ونێچیرێ ب ددانێن خو یێن کێلبە دکەن، بو نمونە وەکی ڤان گیانەوەرا شێر ، و پلنگ ، و گۆرگ، و صە ، و بەڕاز، و فیل، و تاژی و گەلەکێن دی. وئیمام ئەحمەد دبێژت هەر گیانەوەرەکێ ب کێلبێن خۆ لەق بدەت و تشتی ب هنجنیت ئەو ژ دەهبا و درندایە . شرح الزركشي على مختصر الخرقي : ٦/٦٧٥.

و دەربارەی حیکمەت ژ حەرامکرنا گیانەوەرێن دەهبە زانایێ مەزن ئیبن قەیم خودێ ژێ رازی ببیت دبێژیت : هەر ئێکێ جورەکێ ژ جورێن گیانەوەرا کەهی بکەت دێ هندەکێ ژ طەبیعەتێ وی گیانەوەری وەرگریت، و ئەگەر گوشتێ وی خار دێ پتر طەبیعەتێ وی وەرگریت، ژبەر ئەوێ گوشتەکی دخوت طبیعەتێ وی وەردگریت یێ دخوت. ژبەر ڤێ چەندێ خودایێ مەزن خارنا گوشتێ گیانەوەرێن دەهبە یا حەرام کری ، ژبەرکو خارنا وان چەندەکێ ژلایێ طەبیعەتی ڤە مروڤی وەکی وان لێ دکەت. مدارج السالكين ١/٤٠٣.

بناخێ شەشێ

هەر باڵندەکێ خۆدان پەنج بیت گوشتێ وی حەرامە "عَنِ ابْنِ عَبَاسٍ ، قَالَ نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ عَنْ كُلِ ذِي نَابٍ مِنَ : السِبَاعِ، وَعَنْ كُلِ ذِي مِخْلَبٍ مِنَ الطَيْرِ" صحيح مسلم. پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نەهیا کری (ئانکو ئەم یێن پاشڤە لێداین) ژ خارنا گۆشتێ هەر گیانەوەرەکێ خودان کێلبە ژ دەهبا. و نەهی یا ژ هەر گیانەوەرەکێ خودان پەنچ بیت ژ باڵندا .

ئەڤە ژی ژ هەر باڵندەیەکێ ڤەدگریت یێ کو نێچیرێ ب پەنجێن خۆ بکەت، وەکی ئەلهۆی ، و بازی، وباڵندێ نێچیرێ، وشاهین ، وباڵندێ کورارە، و بومی و هەتا دوماهیێ، و دەربارەی حیکمەتا حەرامیا ڤان باڵندا هەر ئەو چەندەیە یا کو ئیبن قەیمی ل بناخێ بەری ڤی دیارکری.

بناخێ حەفتێ

هەر گیانەوەرەکێ پێغەمبەری ﷺ فەرمان ب کۆشتنا وی کربیت خارنا گوشتێ وی حەرامە ل دویڤ بوچونا دروست یا زانایان، چونکی یا ئاشکەرایە کو هەر گیانەوەرەکێ دەستویری ب کۆشتنا وی هاتبیتە دان بێ کو بهێتە سەرژێکرن ب رێکا شەرعی خارنا گۆشتێ وی حەرامە، ژبەرکو ئەگەر مفا ب خارنا گۆشتێ وی دروست با ، پێغەمبەری ﷺ دەستیری نە ددا بو نەمان و ژناڤبرنا وی . ، [أضواء البيان للشنقيطي ٢/٢٧٣]. وئیمامێ نەوەوی خودێ ژێ رازی ببیت دبێژت: ما أُمر بقتله من الحيوانات فأكله حرام. [المجموع ٩/٢٢] ئانکو هەر گیانەوەرکێ فەرمان ب کوشتنا وی هاتبیتە دان خارنا گوشتنێ وی حەرامە.

و ل سەر ڤی بناخەی هەر گیانەوەرکێ پێغەمبەری ﷺ فەرمان ب کۆشتنا وی دا بیت، خارنا گوشتێ وی حەرامە، وەکی ماری وقڕێ و مشکی و صەیێ درندە ، گەلەکێن دی ژی ، هەر وەکی کو دێ بومە هێنە بەحسکرن بحەسکرنا خودێ.

بناخێ هەشتێ

هەر گیانەوەرەکێ پێغەمبەری ﷺ نەهی کربیت (ئەم پاشقە لێدا بین) ژ کوشتنا وی ، خارنا گۆشتێ وی حەرامە ل دویڤ بوچونا دروست یا زانایان ، ژبەرکو ئەگەر خارنا گۆشتێ وی یا حەلال با نەهی ژ کوشتنا وی نەدکر. ئەوژی وەکی مێریێ، ومێشا هنگڤینی، هودهودی وبالندێ صرد. ئیمامێ خەتتابی دبێژت: فكل منهي عن قتله من الحيوان فإنما لأحد أمرين: إما لحرمته في نفسه كالآدمي، وإما لتحريم لحمه كالصُرَد والهدهد ونحوهم. [معالم السنن ٤/٢٠٤] ئانکو هەر زیندەوەرەکێ نەهی هاتبیتەکرن ژ کوشتنا وی ئەو ژبەر ئێك ژڤان دوو خالا یە

ئێك: یان ژبەر رێز و حورمەتا وی ب خو یە، بو نمونە مروڤان.

دوو: یان ژی ژبەر حەرامیا گۆشتێ وی یە وەک بالندێ کورارە و هودهودی.

بناخێ نەهێ

هەر گیانەوەرکێ د دەریای دا بژیت، خارنا وی حەلالە چ یێ ساخ بیت یان ژی یێ مری بیت ، و ئەڤە بومە یا ب دەقێ قورئانێ هاتیە دیارکرن ﴿ أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ ٱلْبَحْرِ وَطَعَامُهُۥ ﴿٩٦﴾ ﴾ المائدة: ٩٦ خودێ نێچیرا دەریایێ ل دەمێ هوین د ئیحرامان دا بۆ هەوە حەلال کرییە، وئەڤە ئەوە یێ ب ساخی بێتە گرتن، وخوارنا وی ژی: وئەڤە ئەوە یێ ب مراری بێتە گرتن؛ دا هوین ل دەمێ ئاکنجیبوونێ وڕێڤینگییێ مفای بۆ خۆ ژێ ببین. هەروەسا پێغەمبەری ﷺ د حەدیسەکێ دا دەربارەی دەریای یا گوتی: هُوَ الطَّهُورُ مَاؤُهُ، الْحِلُّ مَيْتَتُهُ. صححه الألباني فى سلسلة الصحيحة. ئانکو ئاڤا دەریای یا پاقژکەرە و مرارێ وێ یێ حەلالە.

ڤێجا ئەڤ ئایەت و حەدیسە دبنە دەلیل ل سەر حەلالیا هەر تشتەکێ د دەریای دا دژیت و چ گیانەوەرێن دەریای ژبن ڤی بناخەی نادەرکەڤن.

بناخێ دەهێ

خارنا گوشتێ هەمی بالندێن ئاڤی دروستە ، زانا دبێژن: چ خیلاف دناڤبەرا زانایان دا نینە کو خارنا گوشتێ بالندێن ئاڤی (دەریایی) حەلالە بەلێ پا دڤێت بهێتە سەرژێکرن ب رێکا شەرعی ژبەرکو د هشکاتی و ئاڤێ دا دژیت .

المغني ٩٢٩/٣.

و زانایان چ گیانەوەر ژبن ڤی بناخەی نەدەرێخستینە ژبلی بالندێ لەگلەگە: ژبەرکو ئەو مارا دخۆت (قاموس الحیوان، کوکب دیب دیاب). هەروەکی کو دێ بومە دیار بیت دڤێ پەرتوکێ دا ب حەسکرنا خودێ .

بناخێ یازدێ

هەر گیانەوەرەک یان ژی بالندەکێ پیساتیێ بخۆت ، خۆ ئەگەر نە خودان کێلبە و پەنج ژی بیت خارنا گۆشتێ وی حەرامە، ئەڤەژی ژبەرکو خارنا وی یا پیسە و ئەڤ پیساتیە دێ چیتە دناڤ گوشتێ وی گیانەوەری ژی دا، وخودایێ مەزن خارن و تشتێ پیس یێن ل سەر مە حەرام کرین ﴿وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧﴾ الأعراف: ١٥٧ و پێغەمبەر تشتێن پیس وەکی گۆشتێ بە ڕازی و وان خارن وڤە خارنێن خودێ ل سە ر وان حە رامکرین بۆ وان حە رام دکە ت.

و ژبەرکو پێغەمبەری ﷺ فەرمان یا کری ب کوشتنا پێنج گیانەوەرا کو دبێژنێ فواسق) چ مروڤ دبت ئیحرامان دا بیت یان ژی لبن ئیحراما دا نەبیت ، ژ وان ژی قەلە ژبەرکو ئەو تشتێ پیس دخۆت ڤێجا گیانەوەرێن دیژی ل سەر ڤی گیانەوەری دهێنە قیاسکرن بو حوکمێ شەرعی.

هەروەسا پێغەمبەری ژی ﷺ نەهیا کری ژ خارنا وی گیانەوەرێ حەلال یێ پیساتیێ دخۆت کو دبێژنێ (الجلالة) هەتا کۆ گوشتێ وێ پاقژ دبیت (زانا دبێژن دێ سێ روژان کەنە دجهەکی ڤە و دێ خارن و ڤەخارنێن پاقژ دەنێ دێ پاقژ بیت) ، پا دێ چاوا خارنا گوشتێ وی گیانەوەری دروست بیت یێ کو ب درێژیا ژیێ خۆ هەمیێ پیساتیێ دخۆت ؟.

بناخێ دوازدێ

خارنا هەمی حەشەراتا حەرامە، بو نمونە وەکی ، کێز ، و مێش ، وسیسرِک، و دیپشک ، ومارا ، و چەپچەپیسک و گەلەکێن دی ژبەرکو دپیسن. ئیمامێ شەنقیطی دبێژت ئەڤ حەشەراتە ژبەرکو دپیسن تو نابینی کو کەسەك ڤان ببینیت بکێر خارنێ بهێن و خوش بدانن ، پادێ چەوا وان پاقژ دانن، و ئەوێن ئەڤ جورە حەشەراتە دخارن ژ عەرەبا ، ژبەر برس و خەلایا ئەو تێدا دخارن و چ تشتی دی بدەست وان نەدکەت.

و زانا دبێژن هندەك گیانەوەر ناکەڤنە دبن ڤی بناخەی ڤە وەکی بزنمشك ، و جربوع ، و کولی.

بناخێ سێزدێ

هەر گیانەوەرکێ ژدایك ببیت دناڤبەرا دوو گیانەوەرا دا کو گوشتێ ئێکێ ژوان حەلال بیت و گوشتێ ئێکێ حەرام بیت ، دێ گوشتێ وی ژی حەرام بیت یێ کو دناڤبەرا هەردوکا دا ژدایك بووی، ئەڤەژی کو ژبەرکو دێ لایێ حەرامیێ ب سەر یێ حەلالیێ کەڤیت.

بو نمونە وەکی هێسترێ کۆ ژدایك دبیت دەمێ کو هەسپ کریارا جوتبوونێ دگەل کەرێ کەهی دکەت ، و گوشتێ هەسپی حەلالە و یێ کەرێ کەهی حەرامە ، لەوما دێ یێ هێسترێ ژی حەرام بیت .

بناخێ چاردێ

زانایێ مەزنە ئیبن تەیمییە ئەگەرێن حەرامیا گوشتێ هەمی گیانەوەرا یێت کومکرینە د ســـێ خالا دا :

ئێك: ژبەر وێ هێزا توندی و دەهبەییێ یە یاکو دناڤ گیانەوەری دا هەی، ڤێجا خارنا گوشتێ وان دێ ڤێ کاریگەریێ ل مروڤان ژی کەت، ودێ ڕەوشتێ مروڤا وەکی ڕەوشتێ درندە و دەهبا لێهێت، یان ژی ژبەر وێ چەندێ یە یاکو خودایێ مەزن پێ زانا تر.

دوو: یان ژبەر پیساتیا خارنا وی گیانەوەری یە ، هەروەکی هندەك جورێن بالندا پیساتیێ دخۆت.

سێ: یان ژی هەما ئەو گیانەوەر ب خو یێ پیسە.

مجموع الفتاوى ٢١/٥٨٥.

بناخێ پازدێ

ئەو گیانەوەرێن حەرام دروستە بهێنە خارن ل دەمێ خەلایێ و زەرورەتێ ، خودایێ مەزن دبێژیت ﴿ فَمَنِ ٱضۡطُرَّ فِي مَخۡمَصَةٍ غَيۡرَ مُتَجَانِفٖ لِّإِثۡمٖ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٣ ﴾ المائدة: ٣ ئانکو: هەر کەسێ د خەلایێ دا نە چار بوو گوشتێ مراری بخۆت، و مەیلداری و مەرەما وی بۆ گوننەهێ نەبیت، بۆ وی دورستە ئەو ژێ بخۆت، هندی خودێ یە باش گونەهـ ژێبەرە ، و گەلەکێ دلۆڤانە بو بەنیێن خو .

زانا دبێژن: رامانا ﴿ فَمَنِ ٱضۡطُرَّ ﴾ ئانکو ئەوێ نەچاربیت و بێ رێك بیت ، ئەڤەیە کو هەر کەسەکێ بکەڤیتە د دڤی حالێ بەرتەنگ دا کو ئەگەر نەخوت ژ نەفسا خو بترسیت کو دێ ژبرسا مریت ، هینگێ بو وی دروستە وێ خارنا حەرام یان مرار بخوت.

و ئەرێ حیکمەت ژ ڤێ چەندێ چیە کو خودایێ مەزن بو ڤی کەسێ د خەلایێ دا یان ژی یێ نەچار حەلال کری کو ئەو مراری یان گیانەوەرەکێ حەرام بخوم ، ئەڤەیە هەروەکی زانایێ مەزن ئیبن تەیمییە دبێژیت : و حیکمەت ژ حەلالکرنا ڤی تشتی بو کەسێ نەچار ئەڤەیە کو مانا ساخ یا مروڤی گرنگتر و ل پێشرە ژ نەخارن و خرابی یا ڤێ چەندێ . مجموع الفتاوی ٣٤١/٢٠.

١- حێشتر | الإبل

دروستە خارنا حێشترێ ، و ئەو ئێکە ژوان گیانەوەرا یێن دبێژنێ (بهيمة الأنعام) ئەوێن خودێ ب نیعمەت و باشیێن خو داینە باوەردارا خودایێ مەزن دبێژیت ﴿ أُحِلَّتْ لَكُم بَهِيمَةُ ٱلْأَنْعَٰمِ ﴾ المائدة: ١ ، خودێ هەمی حەیوانەتێن بێ ئەزمان ژ حێشتر وچێل وپەزان بۆ هەوە یێن حەلال کرین.

٢- الأرضة | خويرك

گیانەوەرەکێ بچیکە داری دخوت ، و نە دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ حەشەرەتایە، و ئەڤە ئەوە یێ دقورئانێ دا هاتیە بەحسکرن دەمێ خودایێ مەزن دبێژیت ﴿ فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ ٱلْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَىٰ مَوْتِهِۦٓ إِلَّا دَآبَّةُ ٱلْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنسَأَتَهُۥ ﴾ سبأ: ١٤

ڤێجا دەمێ مە مرن ب سەر سولەیمانی دا ئینای، ژ خویرکێ پێڤەتر کەسێ مرنا وی نیشا ئەجنان نەدا، خویرکێ ژ وی گۆپالی خوار یێ وی پالێ خۆ دایە سەر.

٣- الأرنب | کێڤریشك

دروستە بهێتە خارن ژبەر حەدیسا ئەنەسێ کورێ مالکی وی گوت ((أَنْفَجْنَا أَرْنَباً بِمَرِّ الظَّهْرَانِ فَسَعَى الْقَوْمُ فَلَغَبُوا ، وَأَدْرَكْتُهَا فَأَخَذْتُهَا فَأَتَيْتُ بِهَا أَبَا طَلْحَةَ ، فَذَبَحَهَا وَبَعَثَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ بِوَرِكِهَا أَوْ فَخِذَيْهَا. فَقَبِلَهُ)) ئەم ب دویڤ کێڤریشکەکێ کەتین ل جهەکی ل نێزیکێ مەککەهێ دگوتنێ (مر الظهران) ڤێجا گەلەك ب دویڤ کەتن هەتاکو وەستیاین و ئەز گەهشتمێ و من گرت، من ئینا دەڤ بابێ طەلحەی وی سەر ژێکر و پاشیا وی یان رانێن وێ بو پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرێکر و پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وەرگرت. صحيح البخاري.

٤- الأسد | شێر

نه دروسته بهێته خارن ژبەکو خودان ددانێن کێلبه، ژبەرکو پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەم یێن پاشڤه لێداین و نەهیا مه یا کری ژ خارنا هەمی گیانەوەرێن خودان کێلبه ژ دەهبا. "عَنِ ابْنِ عَبَاسٍ ، قَالَ نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ عَنْ كُلِ ذِي نَابٍ مِنَ : السِبَاعِ، وَعَنْ كُلِ ذِي مِخْلَبٍ مِنَ الطَيْرِ" صحيح مسلم.

٥- الأوز | قاز

دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و تشتێن پاقژ یێن ل سەر مە هاتینە حەلال کرن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾ الأعراف: ١٥٧

٦- الأيــل | نێری

ئەو ژی جورەکێ پەز کیڤی یە دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و تشتێن پاقژ یێن ل سەر مە هاتینە حەلال کرن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾

الأعراف: ١٥٧

٧- ابن آوي | تاژی

ئەڤ گیانەوەرە هندەك ژێ وەكی گورگی یە و هندەك ژێ وەكی رویڤی یە ، پەنچ و نینوكێن وی ددرێژن ،نە دروستە بهێتە خارن ژبەركو خودان ددانێن كێلبە، ژبەرکو پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەم یێن پاشڤە لێداین و نەهیا مە یا كری ژ خارنا هەمی گیانەوەرێن خودان كێلبە ژ دەهبا. " نَهَى رَسُـــــولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ عَنْ كُلِ ذِي نَابٍ مِنَ السِبَاعِ" صحيح مسلم. هەروەسا وەكی صەیە یێ پیسە ، و و تشتێن پیس دخوت و بێهنا ویژی یا نە خوشە ، و دكەڤتە دبن گوتنا خودایێ مەزن ڤە ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾ الأعراف: ١٥٧ خارنا تشتێن پیس یا ل سەر مە هاتیە حەرامكرن .

٨- الببغاء | بەبەغا

بالندەکە خەلك بو خوشیێ و مفای ژ دەنگێ وی دبینن ، دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و تشتێ پاقژ یێ ل سەر مە هاتیە حەلال کرن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾

الأعراف: ١٥٧

٩- البرغوث| کێچ

نەیا دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ حەشەراتێن پیسە

١٠- البط | وەردەك

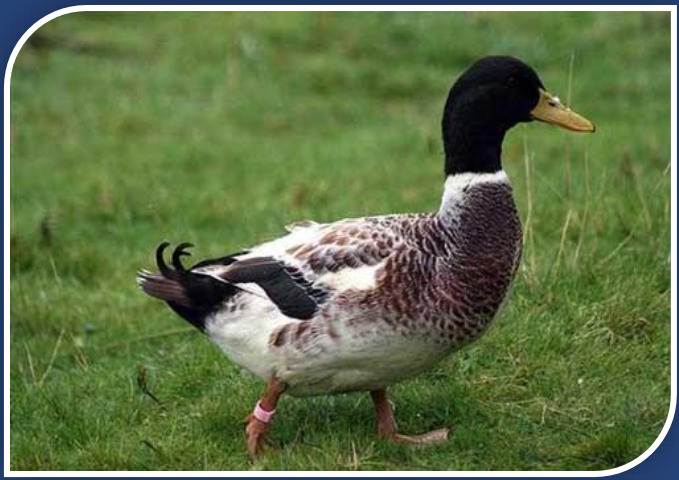

دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و تشتێن پاقژ یێن ل سەر مە هاتینە حەلال کرن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾

الأعراف: ١٥٧

١١- البطريق | وەردەکا دەریای

دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ بالندێن دەریایی یە

١٢- البعوض| پێشی

ژوان گیانەوەرایە یێن بێ خوین ، و ئەو خوینا دناڤ وان دا دهێتە دیتن ئەوە یا کو ژ مروڤا کێشای ، نە دروستە بهێتە خارن ، ژبەرکو ژ حەشەراتێن پیسە ، و خارنا تشتێن پیس یا ل سەر مە هاتیە حەرامکرن . ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾ الأعراف: ١٥٧

١٣- البغاث | تەیرێ کەلەخا

بالندەکێ زەعیفە و بچیکر ترە ژ کورارەی (الحدأة) ، و ژ بالندێن بترس و خراپە ، و ناهێتە نێچیر کرن ، نە دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پیسە و خارنا تشتێن پیس یا ل سەر مە هاتیە حەرامکرن .

﴿وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧﴾

الأعراف: ١٥٧

١٤- البغل | هێستر

نه دروسته بهێته خارن ژبەر وێ حەدیسا جابر دبێژیت :ذَبَحنا يومَ خيبرَ الخيلَ ، والبِغالَ والحَميرَ ، فنَهانا رسولُ اللَّهِ صلَّى اللَّهُ عليهِ وسلَّمَ عنِ البِغالِ والحَميرِ ، ولم ينهَنا عنِ الخيلِ. مە ل روژا خەیبەرێ هەسب و هێستر و کەر سەربرین ، ڤێجا پێغەمبەری ﷺ نەهیا مە کر ژ خارنا هێستر و کەرا، و نەهیا مە نەکر ژ خارنا هەسپا. صححه الألباني.

هەروەسا ژبەرکو ئەو ژ دایك دبیت دناڤبەرا دوو گیانەوەرا ئێك هەسپە کو خارنا وی دروستە و یێ دی کەرە و خارنا وی حەرامە ڤێجا دێ خارنا هێستری ژی حەرام بیت.

١٥- البقرة | چێل

دروستە خارنا حێشترێ ، و ئەو ئێکە ژوان گیانەوەرا یێن دبێژنێ (بهيمة الأنعام) ئەوێن خودێ ب نیعمەت و باشیێن خو داینە باوەردارا خودایێ مەزن دبێژیت ﴿ أُحِلَّتْ لَكُم بَهِيمَةُ ٱلْأَنْعَٰمِ ﴾ المائدة: ١ ، خودێ هەمی حەیوانەتێن بێ ئەزمان ژ حێشتر وچێل وپەزان بۆ هەوە یێن حەلال کرین.

١٦- البلبل | بلبل

دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و تشتێن پاقژ یێن ل سەر مە هاتینە حەلال کرن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾

الأعراف: ١٥٧

١٧- البوم| بوم

ئێکە ژ بالندەیێن شەڤێ ، و بشەڤ ژ هێلینا خو دەردکەڤیت ، نەدروستە بهێتە خارن ، ژبەر پیساتیا گوشتێ وی، و خارنا تشتێن پیس یا ل سەر مە هاتیە حەرامکرن . ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾

الأعراف: ١٥٧

١٨- بنات العرس | جورکه ژ مشکا

جورەکە ژ مشکا ، نە دروستە بهێتە خارن ،ژبەرکو وەکی مشکی ژ وان گیانەوەرایە یێن دبێژنێ (الفواسق) و پێغەمبەری صَلَّىٱللَّهُعَلَيۡهِوَسَلَّمَ دبێژیت: ((خَمْسٌ مِنْ الدَّوَابِّ كُلُّهُنَّ فَاسِقٌ ، يُقْتَلْنَ فِي الحِل و الْحَرَمِ: الْغُرَابُ ، وَالْحِدَأَةُ ، وَالْعَقْرَبُ ، وَالْفَأْرَةُ ، وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ)) پێنج گیانەوەر ژ فواسقانن (یێن زیانێ نە) دهێنە کوشتن خو ئەگەر مروف دبن ئیحراما ژی بیت ، قەل و کوراره (الحدأة) ، و دوییپشك ، مشك ، صەیێ هار)

صحيح البخاري

١٩- التمساح | تیمساح

گیانەوەرکێ بەرنیاسە دناڤ ئاڤ و هشکاتیێ دا دژیت ، نە دروستە بهێتە خارن ژبەرکو خودان ددانێن کێلبە، و پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەم یێن پاشڤە لێداین و نەهیا مە یا کری ژ خارنا هەمی گیانەوەرێن خودان کێلبە ژ دەهبا. " نَهَى رَسُـولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ عَنْ كُلِ ذِي نَابٍ مِنَ السِبَاعِ" صحيح مسلم. و ژبەرکو خارنا وی بەق و گیانەوەرێن پیسن (موسوعة الحيوان ١٣٣) . ئیمامێ نەوەوی دبێژیت (هندیکە تیمساحە حەرامە ل دویڤ گوتنا دروست و بەرنیاس یا زانایان) (المجموع ٣٢/٩) و زانایێ مەزن ابن قدامة دبێژیت (و یا هاتیە ڤەگوهاستن ژ ئیمام ئەحمدێ کورێ حەنبەلی یا کو وێ چەندێ دگەهینیت کو تیمساح ناهێتە خارن) (المغني ٣٣٨/٩)

٢٠- الثعلب | رویڤی

نه دروسته بهێته خارن ژبەرکو خودان ددانێن کێلبه، و پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەم یێن پاشڤه لێداین و نەهیا مه یا کری ژ خارنا هەمی گیانەوەرێن خودان کێلبه ژ دەهبا. " نَهَى رَسُـولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ عَنْ كُلِ ذِي نَابٍ مِنَ السِبَاعِ" صحيح مسلم. و ئیمامێ زوهری دبێژین : (الثعلب سبع لا يؤكل) رویڤی گیانەوەرەکێ دەهبەیه و ناهێنه خارن. مصنف عبدالرزاق ٥٢٨/٤.

٢١- الجراد | كولي

دروسته بهێته خارن ، پێغەمبەر صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دبێژیت : (أحلَّت لَنا ميتتانِ ودَمانِ ، فأمَّا الميتَتانِ ، فالحوتُ والجرادُ ، وأمَّا الدَّمانِ ، فالكبِدُ والطِّحالُ)السلسة الصحيحة. دوو گیانەوەرێت مرار و دوو خوین یێن بومە حەلال بوین ، هەردوو مرار ماسی و کولی نە ، و هەردوو خوین ژی مێلاك و خالخالکن (مێلاك و خالخالك خوینێن هشکن) و عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى یابومە ڤەگوهاستی و گوتی: ((غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ سَبْعَ غَزَوَاتٍ ، نَأْكُلُ الْجَرَادَ)) مە حەفت غەزوە دگەل پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کرن و مە کولی دخارن. صحيح البخاري.

٢٢- الجربوع (اليربوع) | غزالمشك

گیانەوەرەکێ وەکی مشکیە بەلێ پا دوو پێن درێژ یێن هەین دگەل دوو دەستێن گەلەك کورت ، و کوری ژی یا هەی وەکی جردی ، دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژگیانەوەرێن پاقژە ، و ژبەرکو کەسەکی ئەڤە نێچیرکر و ئەو دبن ئیحرامان دا بیت دێ فدیێ دەت.

٢٣- الجرذ | جرِد

گیانەوەرەکێ وەکی مشکیە و جیوازیا وی دناڤبەرا مشکی دا وەکی جیوازیا گامێشێ یە دگەل چێلێ ، نەدروستە بهێتە خارن ژبەرکو یێ پیسە وەکی مشکی، و خارنا تشتێن پیس یا ل سەر مە هاتیە حەرامکرن .

﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾ الأعراف: ١٥٧

٢٤- الجُعَل | کێز گڵولك

گیانەوەرەکە مەزنترە ژ کێزێ و گەلەك یا رەشە ، و حەژ وان جها دکەت یێن پیساتی لێ ، و پیساتیێ گرێل دکەتە دکونا خوڤە ، و تشتێ ڤی گیانەوەری یێ سەیر ئەوە کو ژبەر بهێنا گولا دمریت ! نەدروستە بهێتە خارن ژبەرکو یا پیسە وەکی مشکی، و خارنا تشتێن پیس یا ل سەر مە هاتیە حەرامکرن . ﴿وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧﴾ الأعراف: ١٥٧

٢٥- حباری

جورەکە ژباڵندا دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و د حەدیسەکا ضەعیف دا یا هاتی کو مەولایێ پێغەمبەری (سفينة) خودێ ژێ رازیبیت دبێژیت (أَكَلتُ مع النَّبيِّ صلَّى اللَّهُ عليه وسلَّمَ لَحمَ حُبارَى. من گوشتێ حباری دگەل پێغەمبەری دخار) ئیمامێ ابو داود و ترمذي ڤە دگوهێزن و ئیمامێ ئەلبانی یا ضعیف دانای ل پەرتوکا (ارواء الغليل).

٢٦- الحدأة | كورارە

نە دروستە بهێتە خارن ،ژبەرکو ژ وان گیانەوەرایە یێن دبێژنێ (الفواسق) و پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دبێژیت: ((خَمْسٌ مِنْ الدَّوَابِّ كُلُّهُنَّ فَاسِقٌ ، يُقْتَلْنَ فِي الحِلِ و الْحَرَمِ: الْغُرَابُ ، وَالْحِدَأَةُ ، وَالْعَقْرَبُ ، وَالْفَأْرَةُ ، وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ)) پێنج گیانەوەر ژ فواسقانن (یێن زیانێ نە) دهێنە کوشتن خو ئەگەر مروڤ دبن ئیحراما ژی بیت ، قەل و کورارە (الحدأة) ، و دوپیشك ، مشك ، صەیێ هار) صحيح البخاري

٢٧- الحرباء | خوربان

گیانەوەرەکە پشتا وی یا بلندە وەکی حێشتری ، و رەنگێن خو دگوهریت ب گەرماتیا روژێ ، و ل بەر سیبەرێ رەنگێ وی یێ کەسکە ، و کەلەك حەژ دارا دکەت ،نەدروستە بهێتە خارن (ژبەرکو خارنا وی هەمی حەشەراتن) (وەرگێر)

٢٨- الحمار | كەر

دوو جورێن كەرا ییێن هەین

ئێك/ كەرێ كەهی

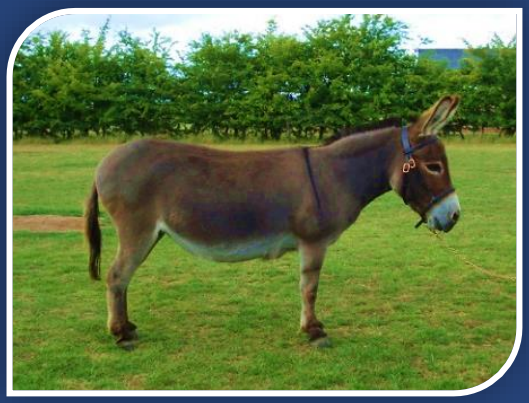

نه دروسته بهێته خارن ژبەر وێ حەدیسا جابر دبێژیت :ذَبَحنا يومَ خيبرَ الخيلَ ، والبِغالَ والحَميرَ ، فنَهانا رسولُ اللَّهِ صلَّى اللَّهُ عليهِ وسلَّمَ عنِ البِغالِ والحَميرِ ، ولم ينهَنا عنِ الخيلِ. مە ل روژا خەیبەرێ هەسب و هێستر و كەر سەربرین ، ڤێجا پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نەهیا مە كر ژ خارنا هێستر و كەرا، و نەهیا مە نەكر ژ خارنا هەسپا. صححه الألباني.

دوو / كەرێ كیڤی

و كەرێ كیڤی گوشتێ وی یێ حەلاله ، ژبەر وێ حەدیسا بومە هاتیە ڤەگوهاستن ژلایێ بابێ قەتادەی ڤە انه رأى حمارا وحشيا في طريق مكة فقتله، فَأَكَلَ مِنْهُ بَعْضُ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبى بَعْضٌ، فَلَما أَدْرَكُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَلُوهُ عَنْ ذَلِكَ، قَالَ " : إِنما هِيَ طُعْمَةٌ أَطْعَمَكُمُوهَا اللَّهُ . وی كەرەكێ كیڤی دیت ل رێكا مەككەهێ و نێچیر كر و كوشت ، ڤێجا هندەك ژ صەحابا خار و هندەكا نەخار ژبەركو دبن ئیحرامێن حەجێ ڤەبون ، ڤێجا هاتنە دەڤ پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و پێغەمبەری گوتێ ((ئەو خارنەك بو خودێ دایە هەوە)) صحيح البخاري

٢٩- الحمام | كوتر

دروستە بهێتە خارن هەمی جورێن خوڤە ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و تشتێن پاقژ یێن ل سەر مە هاتینە حەلال کرن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾ الأعراف: ١٥٧

٣٠- الحمرة | دویڤسورك

دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و تشتێن پاقژ یێن ل سەر مە هاتینە حەلال کرن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾

الأعراف: ١٥٧

٣١- الحية | مار

نه دروستە بهێنە خارن ب هەمی جورێن خوڤە ژبەرگوتنا پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەمێ دبێژیت (اقتلوا الحيات) صحيح البخاري ئانکو مارا بکوژن، و ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پیسە ، و زانایێ مەزن شیخ الإسلام ئیبن تەیمییە دبێژیت (أكل الحيات و العقارب حرام بإجماع المسلمين) خارنا مار و دیپشکا حەرامە ب ئێك دەنگیا زانایێن موسلمانا)

مجموع الفتاوى ٦٠٩/١١

٣٢- الخفاش | چەکچەکیلە

گیانەوەرەکە گەلەك بلەز دفریت ، و دیتنا وی یا چاڤا یا لاوازە ، نەدروستە بهێتە خارن ژبەرکو یێ پیسە ، و خارنا تشتێن پیس یا ل سەر مە هاتیە حەرامکرن . ﴿وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧﴾ الأعراف: ١٥٧ و ئیمام احمد بن حنبل دبێژیت (ومن يأكل الخفاش؟) و کی هەیە چەکچەکیلەی دخوت؟ هەروەسا یا دحەدیسەکا ضەعیف دا هاتی کو پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ نەهیا کری ژکوشتنا چەکچەکیلا أخرجه البيهقي (٣١٨/٩)و ضعفه ، و هەر وەسا فەرمودەناسێ سەردەم ژی ئیمامێ ئەلبانی ئەڤ حەدیسە یا ضەعیف دانای ل (ارواء الغليل) (٢٤٩١)

٣٣- الخنفساء | کێز

نەدروستە بهێتە خارن ژبەرکو یا پیسە ، و خارنا تشتێن پیس یا ل سەر مە هاتیە حەرامکرن . ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾ الأعراف: ١٥٧

٣٤- الخيل | هەسپ

دروستە بهێتە خارن ژبەر وێ حەدیسا جابر دبێژیت :ذَبَحنا يومَ خيبرَ الخيلَ ، والبِغالَ والحَميرَ ، فنَهانا رسولُ اللَّهِ صلَّى اللَّهُ عليهِ وسلَّمَ عنِ البِغالِ والحَميرِ ، ولم ينهَنا عنِ الخيلِ. مە ل روژا خەیبەرێ هەسب و هێستر و کەر سەربرین ، ڤێجا پێغەمبەری ﷺ نەهیا مە کر ژ خارنا هێستر و کەرا، و نەهیا مە نەکر ژ خارنا هەسپا. صححه الألباني.

و ژبەر گوتنا ئەسمائێ دەمێ دبێژیت : (نَحَرْنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَرَسًا فَأَكَلْنَاهُ) مە هەسپەك سەرژێکرن ل سەر دەمێ پێغەمبەری ﷺ و مە خار . صحيح البخاري

٣٥- الخنزير | بەڕاز

نەدروستە بهێتەخارن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن دبێژیت

﴿ حُرِّمَتۡ عَلَيۡكُمُ ٱلۡمَيۡتَةُ وَٱلدَّمُ وَلَحۡمُ ٱلۡخِنزِيرِ ﴾ المائدة: ٣ خودێ مرار، وخوینا رۆن، وگۆشتێ بەڕازی یێن ل سەر هەوە حەرام کرین. و پیساتیا وی یا ئاشکەرا یە لدەف هەمی کەسا

٣٦- الدجاج | مریشك

دروستە بهێتە خارن ژبەرکو پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ یا خاری ،و ژبەرکو ژ گیانەورێن پاقژە ، عن أبي موسى أَنَّهُ ذَكَرَ الدَّجَاجَ فَقَالَ : رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُهُ . بابێ موسای خودێ ژێ رازی بیت بەحسێ مریشکێ کر و پاشی گوت (من پێغەمبەرێ خودێ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ یێ دیتی وی مریشك دخار) صحيح البخاري و صحيح مسلم

٣٧- الدب | هرچ

نه دروستە بهێتە خارن ژبەرکو خودان ددانێن کێلبە، و پێغەمبەری ﷺ ئەم یێن پاشڤە لێداین و نەهیا مە یا کری ژ خارنا هەمی گیانەوەرێن خودان کێلبە ژ دەهبا. " نَهَى رَسُـولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ عَنْ كُلِ ذِي نَابٍ مِنَ السِبَاعِ" صحيح مسلم.

٣٨- الدود | کرم

نه دروستە بهێتە خارن ب تنێ ، و دروستە بهێتەخارن ئەگەر دناڤ تشتەکی دا بیت و ئەو تشت بهێتە خارن وەکی کرمێ فێقی یان کرمێ پەنیری.

٣٩- الذئب | گورگ

نه دروسته بهێته خارن ژبەرکو خودان ددانێن کێلبه، و پێغەمبەری ﷺ ئەم یێن پاشڤه لێداین و نەهیا مه یا کری ژ خارنا هەمی گیانەوەرێن خودان کێلبه ژ دەهبا. " نَهَى رَسُـولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ عَنْ كُلِ ذِي نَابٍ مِنَ السِبَاعِ" صحيح مسلم.

٤٠- الذباب | مێش

نەدروستە بهێتە خارن ژبەرکو یا پیسە ، و خارنا تشتێن پیس یا ل سەر مە هاتیە حەرامکرن . ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾ الأعراف: ١٥٧

٤١- الرخم | تەیرێ کەلەخا

ئێکە ژ خراپترین جورێن باڵندا نەدروستە بهێتە خارن ژبەرکو یێ پیسە ، و خارنا تشتێن پیس یا ل سەر مە هاتیە حەرامکرن . ﴿وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧﴾ الأعراف: ١٥٧

٤٢- الریم | مامزا سپی

جورەکە ژ مامزا ، بەلێ رەنگێ وی هەمی یێ سپیە ، دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و تشتێن پاقژ یێن ل سەر مە هاتینە حەلال کرن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾ الأعراف: ١٥٧

٤٣- الزرافة | زەرافە

دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و تشتێن پاقژ یێن ل سەر مە هاتینە حەلال کرن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾ الأعراف: ١٥٧ ، و ژوان گیانەوەرایە یێن ژیانا وان ل سەر خارنا بەلگێن دارا ، و پرسیار ژ ئیمام ئەحمەدی هاتە کرن کانێ زەرافە دهێتە خارن بەرسڤ دا و گوت : بەلێ.

المغني ٣٢٧/٩

٤٤- السحلية | مارگیسك

گیانەوەرەکە مەزنترە ژ کمکمەی، نە دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژگیانەوەرێن پیسە، و خارنا تشتێن پیس یا ل سەر مە هاتیە حەرامکرن . ﴿وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧﴾ الأعراف: ١٥٧

٤٥- السلحفاة | كیسەلە

نە دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژگیانەوەرێن پیسە ، و خارنا تشتێن پیس یا ل سەر مە هاتیە حەرامکرن .

﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾ الأعراف: ١٥٧

و ماران ژی دخوت. حياة الحيوان الكبرى ٣٤/٢

٤٦- السمانی | سویسك

باڵندەکێ ستو و پێت وی د درێژن ، دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و تشتێن پاقژ یێن ل سەر مە هاتینە حەلال کرن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧﴾ الأعراف: ١٥٧

٤٧- السنجاب | سڤوره

دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و تشتێن پاقژ یێن ل سەر مە هاتینە حەلال کرن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾ الأعراف: ١٥٧

٤٨- الصرد | نکلکوره

باڵندەکە ژ چیچکێ مەزنترە نە دروستە بهێتە خارن ژبەرکو پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەم یێن پاشڤە لێداین بکوژین عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ، قَالَ : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَتْلِ أَرْبَعٍ مِنَ الدَّوَابِّ : النَّمْلَةِ، وَالنَّحْلَةِ، وَالْهُدْهُدِ، وَالصُّرَدِ . گوت پێغەمبەری ئەم یێن پاشڤەلێداین ژ کوشتنا چار گیانەوەرا مێری و مێشا هنگڤینی و باندێ هودهود و نکلکورەی .

صححه الألباني

٤٩- الصقر | سەقەر

نە دروستە بهێتە خارن ، ژبەرکو خودان پەنجە و هەر بالندەکێ خۆدان پەنج بیت گوشتێ وی حەرامە "عَنِ ابْنِ عَبَاسٍ ، قَالَ نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ عَنْ كُلِ ذِي نَابٍ مِنَ : السِبَاعِ، وَعَنْ كُلِ ذِي مِخْلَبٍ مِنَ الطَيْرِ " صحيح مسلم. پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نەهیا کری (ئانکو ئەم یێن پاشڤە لێداین) ژ خارنا گۆشتێ هەر گیانەوەرەکێ خودان کێلبە ژ دەهبا. و نەهی یا ژ هەر گیانەوەرەکێ خودان پەنچ بیت ژ بالندا .

٥- الضب | بزنمشك

دروستە بهێتە خارن ، ژبەر وێ حەدیسا عبدالله کورێ عەباسی بومە ڤەگوهاستی کو پرسیار ژپێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هاتە کرن "أَحَرَامٌ الضَّبُّ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ " : لاَ، وَلَكِنْ لَمْ يَكُنْ بِأَرْضِ قَوْمِي، فَأَجِدُنِي أَعَافُهُ." ئەرێ حەرامە بزنمشك ؟ پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ گوت : (نەخێر ، بەلێ پا ل عەردێ مە نینن ڤێجا دلێ من ناچیتێ)

صحيح البخاري

٥١- الضبع | حەفتیار

دروستە بهێتە خارن، ژبەر حەدیسا عبدالرحمن ێ کورێ ابو عماری گوت: قُلْتُ لِجَابِرٍ : الضَّبُعُ، أَصَيْدٌ هِيَ ؟ قَالَ : نَعَمْ .قَالَ : قُلْتُ: آكُلُهَا ؟ قَالَ : نَعَمْ .قَالَ : قُلْتُ : أَقَالَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ قَالَ : نَعَم..من گوتە جابری رازی بونا خودێ ل سەر بیت ئەرێ حەفتیار دبیتە نێچیر ؟ گوتە من بەلێ ، من گوتێ دهێتە خارن گوت : بەلێ. من گوتێ ئەرێ پێغەمبەری صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەڤ چەندە گوتیە؟ گوت : بەلێ. ژبەر ڤێ حەدیسێ حەفیتار ژبن بناخێ ژمارە پێنچ دەردکەڤیت یێ کو بەحسێ حەرامیا گوشتێ گیانەوەرێن خودان کێلبە دکەت.

و ئیمامێ شافعی دبیژیت: وَمَا يُبَاعُ لَحْمُ الضِّبَاعِ بِمَكَّةَ إِلَّا بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ . گوشتێ حەفتیارا ل ل چ جها نە دهاتە فروتن ژبلی دناڤبەرا صەفا و مەروایێ دا. الأم ٢/٢٦٥.

٥٢- الضفدع | بەق

نە دروستە بهێتە خارن ، ژبەرکو پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نەهیا کری ژ کوشتنا وێ ، ئیمامێ خەطابی دبێژیت (دڤێ چەندێ دا دبیتە بەلگە کو خارنا بەقێ حەرامە ، و ئەڤە ناکەفتە دبن گیانەوەرێن ئاڤی ڤە یێن حەلال ، هەر تشتێ نەهی هاتبیتەکرن ژکوشتنا وی ژبەر ئێك ژڤان ئەگەرایە ، (یان ژبەر بهایێ نەفسا وی بخویە وەکی مروڤا ، یان ژی ژبەر حەرامیا گوشتێ وی یە وەکی هود هودی ، ڤێجا ئەگەر نەیا ب بهابیت وەکی مروڤی دێ نەهی بەرەڤ هندێ چیت کو گوشتێ وی حەرامە و پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نەهیا کری ژ کوشتن و سەربرینا گیانەوەرا ئەگەر بو خارنێ نەبیت معالم السنن ٤/٢٠٤، و عبدالله کورێ عومەری خودێ ژێ رازی بیت دبێژیت (لا تقتلوا الضفادع فإن نقيقها تسبيح) بەقا نەکوژن ژبەرکو دەنگێ وێ تەسبیح و زکرن. أخرجه البيهقي في سنن الكبرى ٣١٨/٩ و صحح إسناده.

٥٣- الطاوس | طاوس

دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و تشتێن پاقژ یێن ل سەر مە هاتینە حەلال کرن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾

الأعراف: ١٥٧

٥٤- الظبي | مامز

دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و تشتێن پاقژ یێن ل سەر مە هاتینە حەلال کرن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾

الأعراف: ١٥٧

٥٥- الظربان | قوربەشك

گیانەوەرەکێ وەکی پشیکێ یە ، بێهنەکێ بەردەت گەلەکا پیسە ، جاحظ دبێژیت: هندیکە قوربەشکە بایێ ویێ پشتێ ژ یێ هەمی چێکرییێن خودێ پیسترە ، و ئەڤ گیانەوەرە یێ بەرنیاس بوی ب بایێ خویێ پیس ، هەر وەسا ئەو ڤی بای ژخو بەردەت و دکەتە چەك ژی بو پاراستنا خو ، کەسەك نەشێت خو نێزیك بکەت ژبەرکو دێ ڤی بای بەردەت و شیانێن بێهنا وی نینن ، و عەرەبا دگوتێ (مفرق الإبل) ئانکو ئەو گیانەوەرێ حێشترا ژێك جودا دکەت ، ژبەرکو چوو دناڤ حێشترا دا و سێ فص کرن دێ هەمی حێشتر ژێك دیر کەڤن و بەلاڤ بن و کەسێ شڤان نەشێت جارەکا دی وان حێشترا کومبکەتە ڤە ئیللا پشتی ماندی بونەکا مەزن الحیوان للجاحظ ٢٤٨/١ نە دروستە ئەڤ گیانەوەرە بهێتە خارن ژبەرکو ژگیانەوەرێن پیسە

﴿ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ ٱلْخَبَٰٓئِثَ ﴿١٥٧﴾ ﴾ الأعراف: ١٥٧

٥٦- العصفور | چیچك

دروستە بهێتە خارن ژبەرگوتنا پێغەمبەری ﷺ دەمێ دبێژیت: "ما مِن إنسانٍ يقتُلُ عُصفورًا فما فوقَها بغيرِ حقِّها ، إلاَّ سألَهُ اللَّهُ عنها يومَ القيامةِ، قيلَ وما حقُّها ؟ قالَ : أن تذبحَها فتأكُلَها ولا تَقطعَ رأسَها فتميَ بِها" أخرجه الحاكم في المستدرك و صححه

نینە مروڤەك چیچكەكێ یان سەردا بێ حەقی بكوژیت ئیللا دێ خودێ پرسیارێ ژێ كەت ل روژا قیامەتێ ، هاتە گوتن ئەرێ حەقێ وێ چیە یا پێغەمبەری خودێ ﷺ؟ گوت: حەقێ وێ ئەوە كو سەرژێبكەی و بخوی نەكو سەرێ وێ ژێڤەكەی و وێ پاڤێژی)

٥٧- العقاب | ئەلهو

نه دروسته بهێته خارن ، ژبەرکو خودان پەنجه و هەر بالندەکێ خۆدان پەنج بیت گوشتێ وی حەرامه "عَنِ ابْنِ عَبَاسٍ ، قَالَ نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ عَنْ كُلِ ذِي نَابٍ مِنَ : السِبَاعِ، وَعَنْ كُلِ ذِي مِخْلَبٍ مِنَ الطَيْرِ " صحيح مسلم. پێغەمبەری ﷺ نەهیا کری (ئانکو ئەم یێن پاشڤه لێداین) ژ خارنا گۆشتێ هەر گیانەوەرەکێ خودان کێلبه ژ دەهبا. و نەهی یا ژ هەر گیانەوەرەکێ خودان پەنچ بیت ژ بالندا .

٥٨- العقرب | دويپشك

نه دروستە بهێتە خارن، ژبەرکو ژ وان گیانەوەرایە یێن دبێژنێ (الفواسق) و پێغەمبەر صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دبێژیت: ((خَمْسٌ مِنْ الدَّوَابِّ كُلُّهُنَّ فَاسِقٌ ، يُقْتَلْنَ فِي الحِل و الْحَرَمِ: الْغُرَابُ ، وَالْحِدَأَةُ ، وَالْعَقْرَبُ ، وَالْفَأْرَةُ ، وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ)) پێنج گیانەوەر ژ فواسقانن (یێن زیانێ نە) دهێنە کوشتن خو ئەگەر مروف دبن ئیحراما ژی بیت ، کوراره (الحدأة) و قەل ، و دویپشك ، مشك ، صەیێ هار) صحيح البخاري و زانایێ مەزن شیخ الإسلام ئیبن تەیمیە دبێژیت (أكل الحيات و العقارب حرام بإجماع المسلمين) خارنا مار و دیپشکا حەرامە ب ئێك دەنگیا زانایێن موسلمانا) مجموع الفتاوى ٦٠٩/١١

٥٩- العنكبوت | تەڤنپیرك

نه دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژگیانەوەرێن پیسە ، و خارنا تشتێن پیس یا ل سەر مە هاتیە حەرامکرن .

﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾ الأعراف: ١٥٧

٦- الغراب | قەل (قەلەرەشك)

نە دروستە بهێتە خارن ،ژبەرکو ژ وان گیانەوەرایە یێن دبێژنێ (الفواسق) و پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دبێژیت: ((خَمْسٌ مِنْ الدَّوَابِّ كُلُّهُنَّ فَاسِقٌ ، يُقْتَلْنَ فِي الحِلِ و الْحَرَمِ: الْغُرَابُ ، وَالْحِدَأَةُ ، وَالْعَقْرَبُ ، وَالْفَأْرَةُ ، وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ)) پێنج گیانەوەر ژ فواسقانن (یێن زیانێ نە) دهێنە کوشتن خو ئەگەر مروف دبن ئیحراما ژی بیت ، قەل ، و کورارە (الحدأة) ، و دوپیشك ، و مشك ، و صەیێ هار) صحيح البخاري

٦١- الغرنوق | قازیقولنگ

باڵندەکێ سپیە دمێ وی یێ درێژە ژ باڵندێن ئاڤێ یە دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و تشتێن پاقژ یێن ل سەر مە هاتینە حەلال کرن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ﴾ ١٥٧ الأعراف: ١٥٧

٦٢- الفأر | مشك

نه دروستە بهێتە خارن ،ژبەرکو ژ وان گیانەوەرایە یێن دبێژنێ (الفواسق) و پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دبێژیت: ((خَمْسٌ مِنْ الدَّوَابِّ كُلُّهُنَّ فَاسِقٌ ، يُقْتَلْنَ فِي الحِل و الْحَرَمِ: الْغُرَابُ ، وَالْحِدَأَةُ ، وَالْعَقْرَبُ ، وَالْفَأْرَةُ ، وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ)) پێنج گیانەوەر ژ فواسقانن (یێن زیانێ نه) دهێنه کوشتن خو ئەگەر مروف دبن ئیحراما ژی بیت ، قەل ، و کوراره (الحدأة) ، و دوییشك ، و مشك ، و صەیێ هار) صحيح البخاري

٦٣- الفهد | جورەکێ شێری یە

نە دروستە بهێتە خارن ژبەرکو خودان ددانێن کێلبە، و پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەم یێن پاشڤە لێداین و نەهیا مە یا کری ژ خارنا هەمی گیانەوەرێن خودان کێلبە ژ دەهبا. " نَهَى رَسُـولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ عَنْ كُلِ ذِي نَابٍ مِنَ السِبَاعِ" صحيح مسلم.

٦٤- الفيل | فيل

نه دروسته بهێته خارن ژبەرکو خودان ددانێن کێلبه، و پێغەمبەری ﷺ ئەم یێن پاشڤه لێداین و نەهیا مه یا کری ژ خارنا هەمی گیانەوەرێن خودان کێلبه ژ دەهبا. " نَهَى رَسُـولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ عَنْ كُلِ ذِي نَابٍ مِنَ السِبَاعِ" صحيح مسلم.

٦٥- القبرة | كەديك

جورەكە ژجورێن چیچكا دروستە بهێتە خارن ژبەركو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و تشتێن پاقژ یێن ل سەر مە هاتینە حەلال كرن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧﴾ الأعراف: ١٥٧

٦٦- القرد | مەیمینك

نەدروستە بهێتە خارن ، ژبەر پیسیا گوشتێ وی ، ئیمامێ ابن عبدالبر دبێژیت (لا أعلم بين علماء المسلمين خلافا أن القرد لا يؤكل) پێناحەسم كو ژێك جودابونەك دناڤ زانایێن موسلمانا دا هەبیت ل سەر هندێ كو گوشتێ مەیمینكێ ناهێتە خارن .

التمهيد ١٥٧/١

٦٧- القط | پشيك

نه دروستە بهێتە خارن ژبەرکو خودان ددانێن کێلبە، و پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەم یێن پاشڤە لێداین و نەهیا مە یا کری ژ خارنا هەمی گیانەوەرێن خودان کێلبە ژ دەهبا. " نَهَى رَسُـولُ اللهِ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ كُلِ ذِي نَابٍ مِنَ السِبَاعِ" صحيح مسلم.

و یا د حەدیسەکێ دا هاتی (نهى رسول الله عن أكل الهر و أكل ثمنها) کو پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نەهیا مە یا کری ئەم پشیکێ بخوین یان بهایێ فروتنا وێ بخوین. ئیمامێ ترمذی ڤەدگوهێزیت بەلێ ئیمامێ ئەلبانی ب ضەعیف ددانیت د پەرتوکا (الإرواء الغليل) (٢٤٨٧).

٦٨- القنفذ | ژی ژی

نەدروستە بهێتە خارن ، ابو هريرة خودێ ژێ رازی بیت دبیژێت: خارنا ژی ژی حەرامە، و ژبەرکو حەشەراتا دخوت ڤێجا وەکی جردی لێدهێت و یا د حەدیسەکێ دا هاتی کو پێغەمبەر صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ددەرحەقێ ژی ژی دا دبێژیت (هو خبيثة من الخبائث) ژی ژی پیسەکە ژ تشتێن پیس. ئیمامێ أبو داود ڤەدگوهێزیت بەلێ ئیمامێ ئەلبانی ب ضەعیف ددانیت د پەرتوکا (الإرواء الغليل) (٢٤٩٢).

٦٩- الكروان | براكەدیك

باڵندەکە ستویێ وی و پێت وی ژ یێن مریشکێ مەزنترن ، چاڤێن وی د شینن، دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و تشتێن پاقژ یێن ل سەر مە هاتینە حەلال کرن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن

﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾ الأعراف

٧- الكلب | صه

نه دروسته بهێته خارن ژبەرکو خودان ددانێن کێلبه، و پێغەمبەری ﷺ ئەم یێن پاشڤه لێداین و نەهیا مه یا کری ژ خارنا هەمی گیانەوەرێن خودان کێلبه ژ دەهبا. " نَهَى رَسُـولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ عَنْ كُلِ ذِي نَابٍ مِنَ السِبَاعِ" صحيح مسلم.

٧١- الكنغر | كەنغەر

گیانەوەرەکێ بەرنیاسە، دەمێ برێڤە دچیت خو دهڵاڤێت ، و تشکێن خو دکەتە د بەریکا زکێ خودا ، گەلەك ل وەلاتێ ئوستراليا دژین ، و ژوان گیانەوەرایە یێن بەلگێن دارا دخون (موسوعة الحيوان ٢٢٤)، دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و تشتێن پاقژ یێن ل سەر مە هاتینە حەلال کرن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾ الأعراف: ١٥٧

٧٢- اللقلق | لەگلەگە

باڵندەکێ ستو درێژە ، مارا دخوت ، نە دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژگیانەوەرێن پیسە ، و خارنا تشتێن پیس یا ل سەر مە هاتیە حەرامکرن . ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾ الأعراف: ١٥٧

٧٣- الماعز | بزن

دروستە خارنا بزنێ ، و ئەو ئێکە ژوان گیانەوەرا یێن دبێژنێ (بهيمة الأنعام) ئەوێن خودێ ب نیعمەت و باشیێن خو داینە باوەردارا خودایێ مەزن دبێژیت ﴿ أُحِلَّتْ لَكُم بَهِيمَةُ ٱلْأَنْعَٰمِ ﴾ المائدة:١ ، خودێ هەمی حەیوانەتێن بێ ئەزمان ژ حێشتر وچێل وپەزان بۆ هەوە یێن حەلال کرین.

٧٤- مالك حزين | شاقا ئاڤێ

باڵندەکە ستو و پێت وی د درێژن ، ژبالندێن ئاڤێ یە ، دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەورێن پاقژە ، یێ هاتیە بناڤ کرن (مالك حزين) ژبەرکو بخەم دکەڤیت دەمێ ئاڤ کێم دبیت ،هەر دمینتە دڤی حالێ خەما دا و هەتا وی رادەی دبیت ئاڤێ نەڤەخوت هەتا ژ تێهنا بمریت ژترسێن هندێ کو کێمتر نەبیت ژبەر ڤەخارنا وێ !

حياة الحيوان ، للدميري ٤٣٨/٢.

٧٥- النحلة | مێشا هنگڤینی

نه دروسته بهێته خارن ژبەرکو پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەم یێن پاشڤه لێداین بکوژین عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ، قَالَ : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَتْلِ أَرْبَعٍ مِنَ الدَّوَابِّ : النَّمْلَةِ، وَالنَّحْلَةِ، وَالْهُدْهُدِ، وَالصُّرَدِ . گوت پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەم یێن پاشڤەلێداین ژ کوشتنا چار گیانەوەرا مێری و مێشا هنگڤینی و بالندێ هودهود و نکلکورەی .

صححه الألباني

٧٦- النسر | قورت

نەدروستە بهێتە خارن ، ژبەرکو پیساتیێ دخوت ، و خارنا تشتێن پیس یا ل سەر مە هاتیە حەرامکرن .

﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾ الأعراف: ١٥٧ و ژبەرکو خودان پەنجە و هەر بالندەکێ خۆدان پەنج بیت گوشتێ وی حەرامە "عَنِ ابْنِ عَبَاسٍ ، قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ عَنْ كُلِ ذِي نَابٍ مِنَ : السِبَاعِ، وَعَنْ كُلِ ذِي مِخْلَبٍ مِنَ الطَيْرِ " صحيح مسلم. پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ نەهیا کری (ئانکو ئەم یێن پاشڤە لێداین) ژ خارنا گۆشتێ هەر گیانەوەرەکێ خودان کێلبە ژ دەهبا. و نەهی یا ژ هەر گیانەوەرەکێ خودان پەنچ بیت ژ بالندا .

٧٧- النعامة | نەعامە

گیانەوەرەکێ گوهـ بچیکە ، و ستویێ وی یێ درێژە ، دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و تشتێن پاقژ یێن ل سەر مە هاتینە حەلال کرن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ

﴿١٥٧﴾ الأعراف: ١٥٧

٧٨- النمر | پڵنگ

نه دروسته بهێته خارن ژبەرکو خودان ددانێن کێلبه، و پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەم یێن پاشڤه لێداین و نەهیا مه یا کری ژ خارنا هەمی گیانەوەرێن خودان کێلبه ژ دەهبا. " نَهَى رَسُـولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ عَنْ كُلِ ذِي نَابٍ مِنَ السِبَاعِ" صحيح مسلم.

٧٩- النمس | كويژك

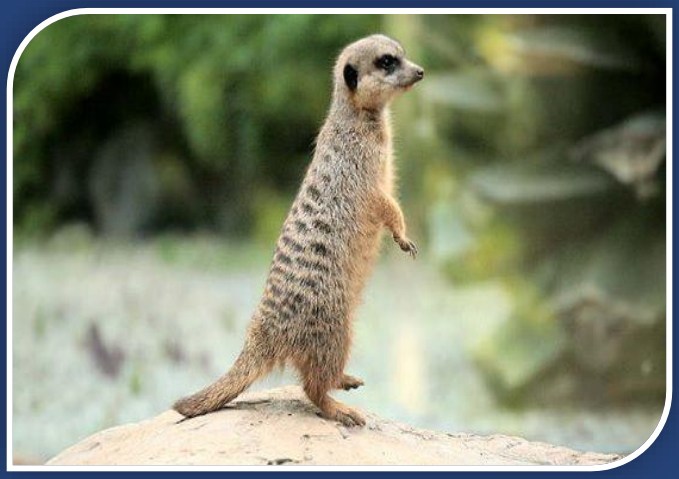

گیانەوەرەکێ هندی پشیکێ یە مارا دخوت ، نە دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژگیانەوەرێن پیسە ، و خارنا تشتێن پیس یا ل سەر مە هاتیە حەرامکرن .

﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾

الأعراف: ١٥٧

٨- النمل | مێری

نه دروسته بهێته خارن ژبەرکو پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەم یێن پاشڤه لێداین بکوژین عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ، قَالَ : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَتْلِ أَرْبَعٍ مِنَ الدَّوَابِّ : النَّمْلَةِ، وَالنَّحْلَةِ، وَالْهُدْهُدِ، وَالصُّرَدِ . گوت پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەم یێن پاشڤەلێداین ژ کوشتنا چار گیانەوەرا مێری و مێشا هنگڤینی و بالندێ هودهود و نکلکورەی .

صححه الألباني

٨١- الهدهد | هودهود

نه دروسته بهێته خارن ژبەرکو پێغەمبەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەم یێن پاشڤه لێداین بکوژین عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ، قَالَ : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَتْلِ أَرْبَعٍ مِنَ الدَّوَابِّ : النَّمْلَةِ، وَالنَّحْلَةِ، وَالْهُدْهُدِ، وَالصُّرَدِ . پـێغەمبـەری صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەم یێن پاشڤەلێداین ژ کوشتنا چار گیانەوەرا مێری و مێشا هنگڤینی و بالندێ هودهود و نکلکورەی . (صححه الألباني) هندەك ژ زانا دبێژن نەهیا ژ کوشتنا وی هاتیه کرن وەك قەدرگرتنەك بوو وی، ژبەرکو گوهداریا سولەیمان عَلَيْهِ السَّلَام دکر. التبيان لما يحل و يحرم من الحيوان:١٨٦.

٨٢- الوبر

گیانەوەرەك ژ جردی مەزنترە ، ل بیابانێ دژیت ، دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە و تشتێ پاقژ دخوت، و ژبەرکو فدیە ل پێش کوشتنا وی ڤە دهێتە دان ، ئیمامێ موجاهد دبیژیت (في الوبر شاة) ، ئانکو ئەگەر کەسەکێ دبن ئیحراما ڤە ئەو کوشت، دڤێت ئەو پەزەکی فدیە بدەت. مصنف عبدالرزاق ٤/٤٠٥.

ئیمامێ ابن عبدالبر دبێژیت: هو عندي مثل الأرنب لا بأس بأكله ، لأنه يعتلف البقول و النبات. ئەو لدەڤ من وەکی کێڤریشکێ یە چ نینە بهێتە خارن و ژبەرکو باقلك و روەکا دخوت. التمهيد ١/١٥٦.

٨٣- الورل | جورەکێ بزنمشکی یە

گیانەوەرەکێ وەکی بزنمشکی یە بەس پیچەکێ ژێ بلندتر و جوانترە ، نە دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژگیانەوەرێن پیسە و مارا دخوت، و خارنا تشتێن پیس یا ل سەر مە هاتیە حەرامکرن . ﴿ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧ ﴾ الأعراف: ١٥٧

٨٤- الوعل | پەزکیڤی

ئەڤە پەز کیڤی یە ل چیا دژیت و دروستە بهێتە خارن ژبەرکو ژ گیانەوەرێن پاقژە ، و تشتێن پاقژ یێن ل سەر مە هاتینە حەلال کرن ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ ١٥٧﴾ الأعراف: ١٥٧

٨٥- الوزغ | چەپچەپیسك

نەدروستە بهێتە خارن ژبەرکو یێ پیسە، و ژبەرکو پێغەمبەری (أمر بقتله و سماه فویسقا) فەرمانا ب کوشتا وی کری و ناڤێ وی یێ کریە فویسق. صحیح مسلم

٨٦- اليمام | كوترا كيڤى

ئەڤە كوترێ كيڤە ژبەرهندێ دروستە بهێتە خارن ب بوچونا هەمى زانايا ، ژبەركو ئەو جورەكە ژ جورێن كوترا

﴿ سُبۡحَٰنَ رَبِّكَ رَبِّ ٱلۡعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ١٨٠ وَسَلَٰمٌ عَلَى ٱلۡمُرۡسَلِينَ ١٨١ وَٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٨٢ ﴾ (الصافات: ١٨٠ - ١٨٢)

ناڤەروکا پەرتوکێ	لاپەر
دەستوریا وەرگێرانی	٢
پێشگوتنا وەرگێری	٣
پێشگوتنا نڤێسەرێ پەرتوکێ	٥
بناخێ ئێکێ	١٠
بناخێ دوویێ	١٤
بناخێ سێیێ	١٨
بناخێ چارێ	١٩
بناخێ پێنچێ	٢٢
بناخێ شەشێ	٢٤
بناخێ حەفتێ	٢٥
بناخێ هەشتێ	٢٧
بناخێ نەهێ	٢٨
بناخێ دەهێ	٢٩
بناخێ یازدێ	٣٠
بناخێ دوازدێ	٣٢
بناخێ سێزدێ	٣٣

بناخێ چاردێ	٣٤
بناخێ پازدێ	٣٥
١- حێشتر | الإبل	٣٧
٢- الأرضة | خويرك	٣٨
٣- الأرنب | كێڤريشك	٣٩
٤- الأسد | شێر	٤٠
٥- الأوز | قاز	٤١
٦- الأيـــل | نێرى	٤٢
٧- ابن آوي | تاژى	٤٣
٨- الببغاء | بەبەغا	٤٤
٩- البرغوث | كێچ	٤٥
١٠- البط | وەردەك	٤٦
١١- البطريق | وەردەكا دەريای	٤٧
١٢- البعوض | پێشى	٤٨
١٣- البغاث | تەيرێ كەلەخا	٤٩
١٤- البغل | هێستر	٥٠

١٥- البقرة | چێل ٥١

١٦- البلبل | بلبل ٥٢

١٧- البوم | بوم ٥٣

١٨- بنات العرس | جوركه ژ مشكا ٥٤

١٩- التمساح | تيمساح ٥٥

٢٠- الثعلب | رويڤى ٥٦

٢١- الجراد | كولى ٥٧

٢٢- الجربوع (اليربوع) | غزالمشك ٥٨

٢٣- الجرذ | جرِد ٥٩

٢٤- الجُعَل | كێز گلّولك ٦٠

٢٥- حبارى ٦١

٢٦- الحدأة | كوراره ٦٢

٢٧- الحرباء | خوربان ٦٣

٢٨- الحمار | كەر ٦٤

٢٩- الحمام | كوتر ٦٥

٣٠- الحمرة | دويڤسورك ٦٦

٣١- الحية | مار ٦٧

٣٢- الخفاش | چەکچەکیلە ٦٨

٣٣- الخنفساء | کێز ٦٩

٣٤- الخيل | هەسپ ٧٠

٣٥- الخنزير | بەڕاز ٧١

٣٦- الدجاج | مریشك ٧٢

٣٧- الدب | هرچ ٧٣

٣٨- الدود | کرم ٧٤

٣٩- الذئب | گورگ ٧٥

٤٠- الذباب | مێش ٧٦

٤١- الرخم | تەیرێ کەلەخا ٧٧

٤٢- الريم | مامزا سپی ٧٨

٤٣- الزرافة | زەرافە ٧٩

٤٤- السحلية | مارگیسك ٨٠

٤٥- السلحفاة | کیسەلە ٨١

٤٦- السمانی | سیسك ٨٢

٤٧- السنجاب | سڤوره ٨٣

٤٨- الصرد | نكلكوره ٨٤

٤٩- الصقر | سەقەر ٨٥

٥٠- الضب | بزنمشك ٨٦

٥١- الضبع | حەفتيار ٨٧

٥٢- الضفدع | بەق ٨٨

٥٣- الطاوس | طاوس ٨٩

٥٤- الظبي | مامز ٩٠

٥٥- الظربان | قوربەشك ٩١

٥٦- العصفور | چيچك ٩٢

٥٧- العقاب | ئەلهو ٩٣

٥٨- العقرب | دوپيشك ٩٤

٥٩- العنكبوت | تەڤنپيرك ٩٥

٦٠- الغراب | قەل (قەلەرەشك) ٩٦

٦١- الغرنوق | قازيقولنگ ٩٧

٦٢- الفأر | مشك ٩٨

٦٣- الفهد | جورەکێ شێری یە ٩٩

٦٤- الفيل | فيل ١٠٠

٦٥- القبرة | کەدیك ١٠١

٦٦- القرد | مەیمینك ١٠٢

٦٧- القط | پشیك ١٠٣

٦٨- القنفذ | ژی ژی ١٠٤

٦٩- الكروان | براکەدیك ١٠٥

٧٠- الكلب | صە ١٠٦

٧١- الكنغر | کەنغەر ١٠٧

٧٢- اللقلق | لەگلەگە ١٠٨

٧٣- الماعز | بزن ١٠٩

٧٤- مالك حزين | شاقا ئاڤێ ١١٠

٧٥- النحلة | مێشا هنگڤینی ١١١

٧٦- النسر | قورت ١١٢

٧٧- النعامة | نەعامە ١١٣

٧٨- النمر | پڵنگ ١١٤

٧٩- النمس | كويژك ١١٥

٨٠- النمل | مێرى ١١٦

٨١- الهدهد | هودهود ١١٧

٨٢- الوبر ١١٨

٨٣- الورل | جورەكێ بزنمشكى يە ١١٩

٨٤- الوعل | پەزكيڤى ١٢٠

٨٥- الوزغ | چەپچەپيسك ١٢١

٨٦- اليمام | كوترا كيڤى ١٢٢

ناڤەروك ١٢٣